CEZAR PETRESCU

CEI TREI REGI

Ediția de față este îngrijită de **Olga Silvia Turbatu.** Față de ediția de referință (**Cei trei regi,** Fundația Culturală Regală «Principele Carol», București, 1935), s-au operat, direct pe text, îndreptările ortografice în conformitate cu normele în vigoare, păstrându-se însă particularitățile de rostire cu valoare caracteristică ori atestabile în epocă (inclusiv unele dublete). S-au corectat unele denumiri geografice sau nume de personalități care au fost scrise greșit în ediția de referință.

CARTEA SATULUI

1

CEI TREI REGI

DE

CEZAR PETRESCU

CU UN DESEN DE LENA CONSTANTE
ŞI CU 46 DE CHIPURI ŞI VEDERI DUPĂ
FOTOGRAFII

FUNDAŢIA CULTURALĂ REGALĂ «PRINCIPELE CAROL»
BUCUREŞTI
STRADA LATINĂ, 8

CAROL I

FĂURITORUL REGATULUI

CUM A VENIT PE DUNĂRE, DRUM FĂRĂ PULBERE

În dimineaţa zilei de Vineri 6 Mai, anul 1866, după calendarul bisericii răsăritene, tihnitul cătun dunărean Baziaş se afla în neobişnuită frământare.

Bătea vânt rece dinspre malul sârbesc. Lumina se încruntase gheţoasă şi aspră, sub plumbul norilor, ca în săptămâna cea urâtă de la începutul lui Martie, când babele îşi scutură cojocul iernii şi sângele oamenilor se strepezeşte, împingându-i la harţă. Peste băltoacele posomorâtelor uliţi, trecătorii păşeau zgribuliţi în mantălile ude de bură. O trâmbiţă suna undeva ascuţit şi metalic. Rezerva oastei chezaro-crăieşti, chemată sub arme, se îmbulzea în gară şi în port, aşteptându-şi rândul la îmbarcare. Se pregătea războiul între împărăţia austriacă şi Prusia. Se vorbea despre apropiata declaraţie de război a Italiei. Vremuia, afară, vremuia în cancelariile diplomaţilor şi vremuia în suflete. Goarna de alarmă chema de zor. Ca la toate despărţirile pentru câmpurile de bătălii, încă o dată erau sughiţuri de plâns, mame petrecându-şi feciorii, bătrâni împietriţi cu mâna la gură să-şi ascundă tremurul buzelor, copii bătând voioşi talpa în coada batalioanelor.

Din trenul de Timişoara, care venea încă mai de departe, de la Seghedin, Pesta şi Viena, au coborât câţiva

călători îndată mistuiți de forfota norodului. Păreau că nu se cunosc, cu toate că aveau aceeași țintă. Mulțimea i-a despărțit. S-au întâlnit din nou, în port, la debarcader, unde au arătat semne de mare nemulțumire, aflând că vaporul și-a amânat drumul pe Dunăre, în jos, până ce se va scurge grosul trupelor. Treabă de două zile. Căpitănia portului vestea cea mai apropiată plecare pentru Duminecă, înainte de amiază, dacă nu se vor ivi alte schimbări de orânduială.

Fără să-și vorbească și să-și facă semne, călătorii s-au îndreptat spre piața cătunului să caute adăpost. Au găsit un han murdar și sărac; un birt înjghebat într-o cămăruță scundă, cu pereți afumați și cu mesele alipite. Venind rândul să-și arate hârtiile de călătorie, ceilalți drumeți se traseră la o parte, lăsând întâietate cetățeanului Carol Hettingen, particular din Thal, după cum arăta pașaportul elvețian, plecat la Odessa pentru afaceri. Pe urmă și-au scos îndreptările și necunoscuții rămași lângă ușă: locotenentul Sergiu Leńș din armata română, un baron și alt baron. Hangiul își ceru iertare că nu are încăperi mai arătoase pentru oaspeți atât de aleși.

Călătorul Carol Hettingen, particular din Thal, făcu un semn de nepăsare cu mâna. Nu-l băteau asemenea griji: casă, masă și pat. Îl apăsau altele, altfel mai hotărâtoare. Hangiul zâmbi în puterea obiceiului, clătinând din cap, cu palma sprijinită pe condică. Înțelegea prea bine că un om care călătorește pentru afaceri spre ținuturi atât de tulburi ca acelea răsăritene, e deprins cu tot soiul de adăposturi și cu neajunsurile necunoscute în țara șlefuită a Elveției. Mai greu era să se împace cu ele cei doi nobili baroni și chipeșul ofițer din armata românească, proaspăt întors din capitalele mari ale apusului, după cum arătau pecețile pașaportului. Călătorul Carol Hettingen, particular din

Thal, își stăpâni anevoie înveselirea la astfel de păreri. Își acoperi surâsul tainic ducând degetele la mustața subțire și neagră. Apoi surâsul se stinse îndată. Între sprâncene apăru cuta adâncă și pretimpurie a gândurilor severe. Era un om cu înfățișarea potrivit de înaltă, cu părul și sprâncenele negre, cu ochii albaștri, nas vulturesc, mustățile moi și barba mijindă; întocmai cum întărea pașaportul numărul 160, eliberat de ocârmuirea cantonului Sankt-Gallen din republica federativă a Șviterii. Pașaportul mai prevedea drept semn particular portul ochelarilor. Se vede însă că particularul Carol Hettingen n-avea nevoie de dânșii decât poate cumva la citit, căci acum uitase să-i pună. Astfel privirea rămânea limpede, albastră, cu luciri străfulgerate de oțel.

Bagajele erau puține. Sacul de călătorie ca oricare altul. Poate un ochi mai cercetător ar fi descoperit deasupra inițialei *C* semnul unei coroane princiare de curând ștearsă. Dar ochii cercetători erau îndreptați aiurea. Afară se auzea goarna vestind altă plecare. Pe sub ferestre ropoteau pași cadențați de trupă.

Ajuns în camera sa, călătorul își spălă funinginea drumului, rândui oarecare hârtii și le închise răsucind de două ori cheița. Privi gânditor afară, pe fereastra cu sticla turbure, murdară verzuie. Cuta dintre sprâncene se săpa mai adânc. În zbaterea neogoită și aspră a vântului, afla ceva din zbaterea sa lăuntrică, necunoscută de nimeni, și în orice caz, cu totul străină de îngrijorările obișnuite ale particularilor care cutreeră lumea dintr-un capăt la celălalt, mânați numai de grija afacerilor. Își aminti cuvintele dascălului de la Dresda, din vremea anilor de învățătură. Spunea acel om pătruns de semnele timpului că este nevoie de multă și grea osteneală pentru un prinț de sânge ca să-și facă iertată nașterea de către ceilalți muritori.

Spusele de atunci căpătau acum o mai arzătoare tâlcuire. Răspunsurile se arătau cu o îndoită povară. Viitorul se deschidea înainte plin de ameninţări şi primejdii. Dar tocmai aceste furtuni îi îndârjeau voinţa, căci era plăsmuit din aluatul oamenilor tari pe care orice piedică îi călește şi nu-şi află odihnă până ce n-au biruit. Fără voie, în singurătatea încăperii, îşi sumeţi pieptul. Ţinuta mândră a capului trăda sângele crăiesc din viţa caselor domnitoare peste mai multe regate şi împărăţii europene, tot aşa cum dovedea o încercată experienţă ostăşească. Straiul civil după portul vremii, ales înadins fără strălucire ca să se potrivească modestelor îndeletniciri ale presupusului particular Carol Hettingen din Thal, nu mai putea ascunde adevărata fiinţă a călătorului. În vreme ce firul telegrafului zbârnâia de întrebări şi răspunsuri, de la o cancelarie împărătească la alta, hotărând că Principele Carol nu are de ce asculta chemarea poporului românesc, Domnitorul ales de Principatele Unite pentru a statornici o dinastie trainică peste veac se afla în cămara hanului sărăcăcios din Baziaş.

Nu luase o hotărâre pripită. Nu-i stătea în fire. Nu-l ispitise o poftă necugetată a măririi, căci ştia că e chemat la o domnie grea cu începuturi amare. Dar socotea o datorie de neînlăturat să răspundă unui popor bântuit de vitregia timpurilor, care i-a arătat încredere neţărmurită şi i-a cerut ajutor să-l izbăvească. A avut răgaz, înainte de a hotărâ, să cerceteze slova cronicilor. Şi închizând cărţile vechi, datoria i-a apărut mai apăsată. Poporul era vrednic, bun, isteţ, inimos, dar nefericit. Urgii se abătuseră de veacuri asupra pământului udat de sângele bătăliilor şi scormonit de copitele seminţiilor năvălitoare. La vitregiile din afară, răspundeau destrămări lăuntrice. Căci huma omenească e moale şi pe ea se întipăresc urât degetele

soartei. Aşezate la răscrucea marilor împărăţii, cele două principate dunărene fuseseră de veacuri prada unora şi a altora. Acolo unde nu biruia fierul armelor, fiindcă poporul era viteaz şi îşi apăra moşia cu îndărătnicie, biruia ademenirea şi vicleşugul. Neamul vechilor Voievozi ai descălicătorii, Muşatinii şi Basarabi, era stins, amestecat, istovit. Domnitorii de sânge mai nou, chiar atunci când se încumetau să plănuiască înfăptuiri de laudă, n-ajungeau până la săvârşirea lor, căci îi izgonea peste noapte pofta Sultanului şi a Vizirilor nesăţioşi sau uneltirile lăuntrice al căror nărav intrase în sânge. Unirea celor două ţărişoare deschidea către viitor o zarişte nouă. Iar viitorul nu putea veni decât prin mijlocirea unei dinastii statornice, crescută în simţul înalt al datoriei şi în învăţământul îndelung al ocârmuirilor. Poporul românesc îşi spusese cuvântul.

Marile împărăţii europene nu priveau cu ochi buni această cutezanţă a neînsemnatelor şi robitelor ţărişoare de la Dunăre, învrednicite să-şi hotărască singure soarta. Cu osebirea Franciei, care ne lua sub ocrotire, dar era prea departe, toate îşi arătau nerăbdarea să mântuie o dată pentru totdeauna cu aceste pământuri ale discordiei, împărţindu-le, precum mai făcut-au cândva cu Polonia. Amintirea lui Mircea cel Bătrân, a lui Alexandru cel Bun, a lui Ştefan cel Mare şi a lui Mihai Bravul fusese pentru prea mulţi pierdută. Poporul le mai păstra credinţă. Cancelariile împărăteşti uitaseră însă că aceşti voievozi au condus odată oşti nebiruite şi că au domnit peste un popor mândru şi aprig. Erau acum deprinse cu Domnitorii vremelnici şi smeriţi, cu un popor vlăguit, cu două ţărişoare întâmplător unite, al căror pământ îl călcau ca să-şi deschidă loc de bătălii şi ale căror hotare le despoiau după voie, la tocmeala tratatelor de pace. Un Domnitor